

משמרת הטהרה

שאלות ותשובות בעניני סדר טהרות בחיי המעשה לכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו

גליון 63 ימים נוראים תשפ"ז

דבר העורך

שעת האפס מגיעה. בימים הקרובים יקבע גורלה של השנה הבאה. האם אכן תהא שנה זו "שנת נבוא לבית מקדשינו... שנה שתוליכנו קוממיות לארצינו... שנת תעלינו שמחים לארצינו...", האם בסוכות הבעל"ט כבר נזכה לומר "אשרי עין ראתה שמחת בית השואבה, עם שואבת רוח הקדש רוח נדיבה" או חלילה נמשיך לומר "הלא למשמע אזן דאבה נפשינו".

זה הזמן להכין את עצמינו להיות ראויים לגלות את כבודו יתברך, ובכך תן כבוד ה' לעמך תהלה ליראיך ותקוה טובה לדורשיך ופתחון פה למיחלים לך...

נקבל על עצמינו להתכונן בלימוד הלכות המקדש והטהרה, וכפי שאמר הח"ח שההכנה הראויה לקבל פני מלך ממ"ה הוא בידיעת תורתו ובפרט בהלכות הנצרכות לבית המקדש, "וכאשר יראה השם יתברך שאנו מצדנו עושים כל השתדלות מה שבידינו לעבודת בית אלוקינו בודאי ימהר ויחיש הגאולה ויבנה לנו את ביתו ויזכינו לראות כהנים בעבודתם וכו' במהרה בימינו אמן".

תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה.

בגליון זה מופיע מידי שבוע משנה מסדר טהרות עם פירוש בהיר ומאיר עיניים הנותן ידיעה רחבה במושגים העמוקים של סדר טהרות, בשילוב שאלות מחיי המעשה הממחישות את המושגים הנלמדים במשנה.

בברכת הטהרה

משמרת הטהרה

ליל ראש השנה. כל בני המשפחה כבר יושבים סביב השולחן וקולו של אבא נשא בהתרגשות "אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצוותיו..."

על השולחן מונחת קערה גדולה עמוסה בסימני החג, תפוח אדום, רימון גדול ועסיסי, תמרים לחים יפים, ושאר סימני החג.

אבא נוטל את התמר בידו, מסביר לכולם שצריך להקדים את ברכת הפרי שנשתבחה בו ארץ ישראל, ושברכת התמר פוטר גם את שאר ברכות העץ.

לאחר ברכת העץ ואמירת יהי רצון שיתמו שונאינו הושיטו כולם את ידיהם לקחת מהתמרים שבערה, אך יוסי הקטן מיהר והקדים את כולם ובחר לעצמו את התמר הגדול ביותר.

אלא שאז עורר אבא שאולי כדאי מלהמנע מאכילת התמרים. "הרי יוסי איננו בגיל שמסוגל לשמור על טהרה, ואנחנו משתדלים לפחות בעשרת ימי תשובה לאכול רק אוכל טהור, וממילא כשנגע יוסי בתמר נטמא התמר וטמא את שאר התמרים שעמדו לצדו".

אך יהושע הבן הבכור טען שאמנם התמר שנגע בו יוסי נטמא, אבל שאר התמרים לא נטמאו מכיון שכדי לטמאות אוכל אחר צריך שיהא שיעור כביצה, ולמרות שהתמר הזה היה גדול במיוחד ויש בו שיעור כביצה בדיוק, אבל הרי חלק ממנו זה גרעין שאינו ראוי לאכילה, ואם כן אין כאן שיעור כביצה לטמאות אוכל אחר.

אבל אבא השיבו שהגרעין של התמר כן מצטרף לשיעור כביצה, אכן מה הדין ומדוע.

תשובה. מבואר במשנה עוקצין פ"ב מ"ב שהגרעינים אינם מצטרפים לשיעור כביצה, מלבד גרעינים של תמרים לחות שמצטרפים, ובטעם הדין נחלקו הראשונים, הר"ש כתב משום שלפעמים מוצצים אותו והוא נחשב כמו אוכל, אך הרמב"ם פירש שהוא נחשב כשומר לפרי מכיון שכל זמן שהגרעין בתוך הפרי הוא נשמר יותר לח.

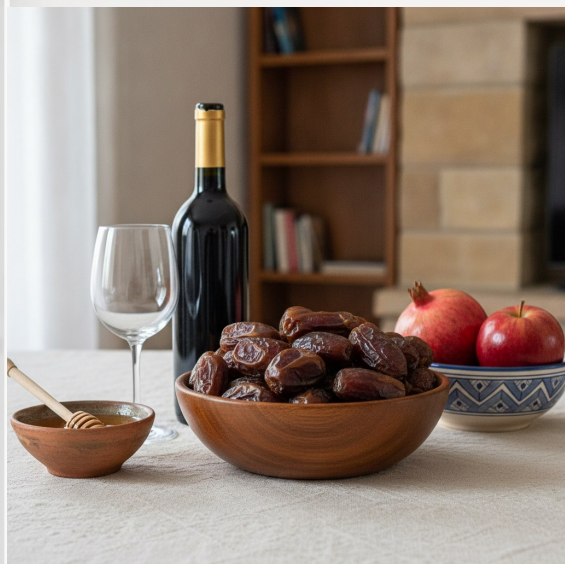
גרעין של תמר לח מצטרף לשיעור כביצה לטמאות אוכלין

וממילא במקרה שלפנינו אם אכן יש בתמר שיעור כביצה יחד עם הגרעין הרי היא נטמאת במגע, ומטמאת את מה שנוגע בה, ולכן התמרים הסמוכות לתמר הטמא גם הם נטמאו, ואף באופן שבהם אין שיעור כביצה כיון שלקבל טומאה אין צריך שיעור כביצה.

ואמנם אם גם הילד הקטן אינו בחשש שיטמא בדרגת אב הטומאה, ששומרים עליו מטמאת מת וכדומה, וכל החשש הוא רק שנגע בדברים המטמאים ונעשה ראשון, אם כן כשיגע באוכל הרי נעשה האוכל שני, ואין שני עושה שלישי בחולין, ולכן אף אם יגע התמר הטמא בתמר שלצדו לא יטמא אותו.

נערך ע"פ ספר הלכתא למשיחא להגרש"כ אלון שליט"א, וספר דורש לציון קיצור דיני טהרות להרב שמעון ארנטריו שליט"א. בכל עניני הגליון ניתן

לפנות לטל 0527655009 בשעות בין הסדרים או בדוא"ל: t402422@gmail.com

משנת הפירה

נערך ע"פ ספר מחנה אברהם על משניות סדר טהרות
מאת הר"ר אברהם יוסף פינגר שליט"א

עוקצין פ"ב מ"ב

כל הגלעינים מיטמאות, ומטמאות, ולא מצטרפות.

כתב הר"ש, גליענים כמו גרעינים, ולא מצטרפים עם האוכל להשלים לכביצה, דחשיב יד ולא שומר, וכן כתב הרמב"ם, וזולתן נעשו כולם בדרגת ידות אוכלים, וכן מבואר ברע"ב, דיד חשיבא ולא שומר.

ומבואר שיטתם, שהגרעינים הם ידות, ולכן טמאות ומיטמאות, אולם אינם כשומר להשלים שיעור כביצה.

וצ"ב מדוע הגריענים נחשבים לידות לאוכל, הרי זה דבר שעשוי להחזיק את האוכל, ומה הגריענים שייכים לענין הידות, הרי לא מזיקים איתם את הפרי.

וכתב הרא"ש וז"ל, רבינו שמשון גרס ולא מצטרפות, פי' דהגרעין הוי יד ולא שומר, וקשה לי היכי חשיב הגרעין שבתוך הפרי יד לאוכל, ונ"ל דגריס כגירסת הרמב"ם, דגריס ומצטרפות, דחשיב הגרעין שומר, שאם ינטל הגרעין יתקלקל הפרי, עכ"ל.

ומבואר דפליגי האיקין היא הגירסא, האם ולא מצטרפים, וממילא הגרעין הוא יד, ולא שומר, או שהגירסא ומצטרפים, וממילא הוא שומר, וגם מצטרף לכביצה.

והנה על השאלה מדוע הגרעין הוא יד, הרי הוא מיועד להחזיק בו את הפרי, ומבואר בתפא"י, שאם הגרעין נמצא בתוך הפרי, יש יותר אפשרות להחזיק אותו, בלא שיתמעך.

המשנ"א אומר, שדין ידות שבגרעין, הוא מחמת שבו זורעים ונוטעים את הפרי, וממילא לומדים את זה מהפסוק דכל זרע זירוע אשר יזרע, כדרך שמוצאים אותו לזריעה הוא מטמא, וכיון שמוצאים את הגרעין לזריעה הוא התרבה לטומאה, ונלמד מלכם לכל צורככם, וממילא הוה לפרי.

החזו"א בסימן ב' ס"א' מעמיד את המשנה בציוור מיוחד, שהגרעין יוצא חלקית מהפרי, ומש"ה אפשר להחזיק בו, והוה יד.

גלעינה של רוטב, אף על פי יוצאה, מצטרפת.

הנה בדין גלעינה של רוטב, ישנם שני נידונים, א, מדוע היא מצטרפת, ב, מדוע גם שהיא יוצאת היא מצטרפת.

ברע"ב מבואר, שגרעין של תמרה לחה ראוי הוא למוץ ונחשב לאוכל מחמת כן, ולכן היא מצטרפת גם שהיא כבר יצאה, להיות כחלק מהתמרה.

התפא"י אומר, שהגרעין נמצא רפוי בתמרה, וכשיבקע התמרה הוא יפול, אולם כיון שאפשר למוץ אותו, הוא נחשב לאוכל, ומצטרף כי מוקף מכל צד.

הרע"ב בד"ה לפיכך, מביא את הפי' השני שהרמב"ם סובר שהגרעין של לחה מצטרף מדין שומר, ולא משום אוכל, כיון שהפרי בלי הגרעין היה נפסד, ואע"פ יוצאה מצטרפת, והכונה שאע"פ שחלק יוצא החוצה, בכל אופן החלק שכנגד הפרי מצטרף, והראב"ד סובר שגם החלק החיצוני מצטרף, כיון שאפשר לדחוק אותו פנימה, ממילא גם החלק החיצוני נחשב לשומר.

המשנ"א, ג"כ סובר שהוא מצטרף מדין שומר, רק הוא אומר שמה שהמשנה אומרת אע"פ יוצאה הכונה שהגרעין לא מחובר, אולם כל זמן שהוא בפנים התמרה הוא נחשב לשומר.

של יבשה, אינה מצטרפת.

שהגרעין נחשב לשומר לתמרה רק שהיא לחה, דביבשה אין צורך לגרעין שישמור על הרטיבות, ומש"ה אינו מצטרף דלא נחשב לשומר.

ולשיטה שהנידון הוא מצד שהגרעין נחשב לאוכל, צ"ל דביבשה אין מין למוץ, ושוב לא חשיב אוכל.

לפיכך חותל של יבשה, מצטרף. ושל רוטב אינו מצטרף.

הרע"ב מבאר שיש גורסים חותם של יבשה, שיש לענבים ותמרים, חותם שחותם את נקב הפרי, ובראש החותם יש עוקץ, וקשה לפירושם מאי לפיכך, ומביא שהגירסא דוקנית היא חותל של יבשה, והביאור שהיות שבתמרה לחה הגרעין גם לח, והוא השומר, וביבשה הגרעין לא נחשב לשומר, לפיכך החותל שהוא הקליפה של הגרעין לא מצטרף, כיון שבלחה הגרעין הוא השומר ולא החותל, משא"כ ביבשה שהגרעין לא שומר כיון שהתמרה כבר יבשה, החותל שהוא הציפוי של הגרעין הוא השומר, והוא מצטרף.

גלעינה שמקצתה יוצאה. שכנגד האוכל, מצטרף.

הרע"ב, מעמיד בגרעין של תמרה לחה שנאכל חציה, וחציה נשאר עם הגרעין, דמה שכנגד האוכל נחשב שומר ומצטרף, ומה שלא כנגד האוכל לא חשיב שומר, ולא מצטרף.

ומבאר המשנ"א, שהכא מדובר ביבשה, ואינה ראויה למציצה, וא"כ הכל זה רק מדין שומר, ולכן רק מה שכנגד האוכל נחשב לשומר, ולא מה שבחוץ, אולם הדברים צ"ב, משום שברע"ב כאן כתוב כגון גריענה של תמרה לחה שנאכלה חציה, ומשמע שזה כן ראוי לאכילה, וצ"ב.

ובתו"ט ועוד מפרשים, מבארים את החילוק בין הרישא להכא, שברישא כל הגרעין קיים זה נידון משום אוכל, אולם הכא שכבר מצץ את הגרעין ונשאר רק חלק בפנים, פה הנידון הוא רק משום שומר, ולכן הפנימי שומר, והחלק שכנגד מצטרף, ולא מה שבחוץ.

והרמב"ם סובר שגם ביוצאה מצטרף מדין שומר, ולא מדין אוכל, הוא יבאר את המשנה, שאם היא יוצאה, מצטרף רק החלק הפנימי, שרק הוא שומר, ולא החלק החיצוני.

עצם שיש עליו בשר, שכנגד האוכל מצטרף.

עצם שיש עליו בשר, בחלק שהבשר עליו הוא נחשב לשומר, ומצטרף לשיעור כביצה, והחלק שאין עליו בשר הוא לא שומר, אולם הוא יד, וטמא ומיטמא מדין יד, אולם לא מצטרף לכביצה.

היה עליו מצד אחד.

דהבשר לא מקיף את כל העצם, אלא היה עליו רק מצד אחד.

רבי ישמעאל אומר, רואים אותו כאילו הוא מקיפו בטבעת.

לרבי ישמעאל אם יש בחלק הבשר שיעור כזה של בשר שאפשר להרכיב ממנו חוט בעובי של חוט של ערב, שיקיף את העצם מצד לצד זה נחשב לשומר, ואם לאו לא מצטרף, דאין זה נחשב לשומר.

וחכמים אומרים, שכנגד האוכל מצטרף.

לחכמים כל העצם שכנגד הבשר מצטרף, אולם לא הכל לגמרי, אלא רק מה שיש בו חלל מתחת העצם, אולם החלק המלא לא מצטרף.

כגון הסיאה, והאזוב, והקורנית.

צ"ל שכאן פירוש המילה כגון, זה לא כרגיל, שכגון זה בא להסביר או לתת דוגמא לדין קודם, אלא כאן הכגון הוא מלשון וכן, וכן הסיאה והקורנית, שגם בהם הדין הוא שרק החלק של הקנה שמול הפרי רק הוא נחשב לשומר, ולא כל הפרי.